

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2015

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(21–22 квітня 2015 року)**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 4

Редакційна колегія: **А. Є. Конверський**, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України (голова); **С. В. Руденко**, д-р філос. наук, доц. (відп. секр.); **В. А. Бугров**, канд. філос. наук, проф.; **І. С. Добронравова**, д-р філос. наук, проф.; **Д. В. Неліпа**, д-р політ. наук, доц.; **М. І. Обушний**, д-р політ. наук, проф.; **В. І. Панченко**, д-р філос. наук, проф.; **А. О. Приятельчук**, канд. філос. наук, проф.; **М. Ю. Русин**, канд. філос. наук, проф.; **Є. А. Харьковщенко**, д-р філос. наук, проф.; **В. Ф. Цвях**, д-р політ. наук, проф.; **Л. О. Шашкова**, д-р філос. наук, проф.; **П. П. Шляхтун**, д-р філос. наук, проф.

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
(протокол № 4 від 30 березня 2015 року)*

"Дні науки філософського факультету – 2015", Міжн. наук. конф. (2015 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2015", 21–22 квіт. 2015 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2015. – Ч. 4. – 171 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; ☎ (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2015

кому тілу [Безпаленко В. І. Маніфест тупого качка – "Проклятий Бодіблінг". Історія бодіблінгу в Україні / В. І. Безпаленко. – К., 2012. – 12 с.].

Протягом десятків років фізична культура і спорт у суспільстві асоціювались виключно з зовнішніми змінами в організмі чи впливом засобів фізичної культури на організм людини. Спортивна діяльність – сфера життя суспільства, де точно відображається прагнення людини до перемоги, демонстрації своїх внутрішніх (духовних) і зовнішніх (спортивних) потенціалів. Специфічною особливістю спортивного змагання, яке відрізняє його від усіх інших у творчому потоці здійснення життя людини, є різного рівня показовість, демонстративність, "ритуальна обрядовість", що спрямовується на порівняння індивідуальних тілесностей. Завдяки такому перевороту у світі спорту та суспільній свідомості, відбулось переосмислення та часткове залучення людей до ведення здорового способу життя, переносючи "феномен спорту" у суспільні маси.

Філософський дискурс "тіла", як невід'ємного атрибуту "людського", триває віки і має численні інтерпретації, вписані в соціокультурний контекст. Велика кількість "тілесного" утворює у сучасному полі філософських досліджень розмаїття підходів, парадигм та кутів погляду. У сучасному світі розмежування понять "тіло" і "тілесність", особливо у соціальній філософії, є надзвичайно складною проблемою. У спортивній діяльності, особливо у важкій атлетиці, силових видах спорту органічно поєднуються краса сили і духовності людського тіла, бо за виразом Аристотеля "тіло є інструментом душі".

Як *висновок* можна стверджувати про незмінну виховну роль спорту як явища, де людське тіло "перероджується", знаходить новий окрилений подих життя та свободи. Свободи думки, волі, сміливості, нових незвершених перемог. Це керує людськими потягами, підкидаючи нові жаринки у вогонь "боротьби за першість" та розквітає новою силою, що рухає великими верствами населення. У людей, які займають спортом значно більше розвинуте "відчуття тіла" як невід'ємного атрибуту пізнання та ототожнення себе зі світом, оскільки тіло виступає інструментом досягнення успіху в спорті та отримання "м'язової радості".

***І. В. Савинська, канд. філос. наук, асист., КНУТШ, Київ
sainna@ukr.net***

ПРАКТИЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ЕДИТ ШТАЙН

І. Вступ

Едит Штайн відома своєю асистентською роботою над філософськими нотатками Едмунда Гусерля. Вона впорядкувала та оформила з філософських нотаток Вчителя (так називали Гусерля його найближчі учні) роботи, що посіли чільне місце серед світової філософської спільноти. Йдеться про: "Ідеї" III, "Феноменологія внутрішньої свідомості часу", "Предмет та простір". З листів самої Штайн стає зрозуміло, що вона вважала

публікацію робіт Гусерля важливішою за власні дослідження [Stein Edyta. Z własnej głębi. Wybór pism duchownych. t. I. Listy. – Kraków, 1979. – S. 28–29]. Для Гусерля "Ідеї" були не лише філософською роботою, а повноцінним проектом. Феноменологія – це практика до якої б мали "навертисся" й інші філософи. Найперші "адепти" належали до гетінгенського кола реалістичної філософії: Теодор Кондрад, Адольф Райнах, Ганс Ліпс, Фрідріх Кауфман, Ядвіга Кондрад-Мартіус, частково Роман Інґарден та ін. Усі слухали лекції Вчителя у філософському Гетінґені, але, з часом, сформували самобутні феноменологічні концепції, описуючи різні онтичні рівні.

З-поміж відомих учнів Гусерля, Штайн, чи не єдина, найдовше залишалась його відданою помічницею. Знайомлячись із напрямом її досліджень, порізно видається, що й вона, у пошуках власної творчої самоідентифікації, дещо відхилилася від принципів трансцендентальної феноменології. Проте, "дискутуючи" з Максом Шелером щодо способу "схоплення чужої свідомості", формуючи "діалог" між Гусерлем та Аквінатором щодо першої філософії, критикуючи генетичну психологію за теорію "наслідування" у пізнанні, вона завжди лишається феноменологом. Основне її завдання – дістатися суті предмета, "розглядати самі речі".

Що ж саме виступає предметом для перших філософувань Едит Штайн?

У першій половині ХХ століття актуальною постає дискусія щодо можливості пізнання чужої свідомості. Чи маємо ми доступ до території іншої особи? Якщо так, то яким чином відбувається схоплення чужої радості, болю, хвилювання та ін. почуттів? Якщо ні, то що тоді позначає вираз "Я співчуваю тобі". Як можливо співчувати лишаючись замкненою монадою?

До цих досліджень і долучається Едит Штайн. Вона пише свою першу авторську роботу "До проблеми вчування" ("Zum Problem der Einfühlung") у якій має на меті довести можливість схоплення переживань іншої особи в їх чистоті, без домішок власних інтерпретацій. Надалі це дослідження продовжується у роботі "Будова людської особи. Лекції з філософської антропології" ("Der Aufbau der menschlichen Person"). Цікавим є те, що в обох роботах рух дослідження принципово різний. У своїй дисертаційній роботі Штайн методологічно рухається від свідомості до її зв'язку з тілом (*Leib*). Такий собі рух із середини назовні. А вже у наступній роботі дещо змінює "траєкторію": від сприйняття тіла (*Leib/Körper*) переходить до розкриття анімалічного. Ось так і відбувається її творчий перехід від трансцендентальної до реалістичної феноменології і, не останню роль у цьому відіграла пізнавальна традиція Томи з Аквіну.

II. Вчування як пізнання

Поняття вчування (*Einfühlung*) використовується Едитою Штайн у значенні *пізнання чогось із психічного життя іншої особи*. Або іншими словами, проникнення у психічне життя іншого "Я".

Яке це пізнання?

1. Безпосереднє і наочне.
2. Становить собою вид досвіду.

3. Стосується *пережиття* "локалізованого" в свідомості іншого суб'єкта.

4. Першоджерелом досліджуваних переживань є інше "Я".

5. Пережиття іншого дані моєму "Я" не як першоджерельні. Зокрема моє "Я" вчуває радість іншого "Я", яка спричинена певною позитивною подією у його, а не моєму житті. "Я" іншого є джерелом радості, а не моє власне.

6. Такий тип пізнання є не інтелектуальним, а почуттєвим. Себто відрізнений від рефлексивного або теоретичного пізнання.

III. Феноменологічна методологія

Перед тим як здійснювати практику "вчування" необхідним є використання феноменологічного методу, який працює над свідомістю суб'єкта, що пізнає. "Ціллю феноменології є прояснення і завдяки ньому остаточне обґрунтування усілякого пізнання" [Stein Edyta. *O zagadnieniu wczucia*. – Kraków : Wydawnictwo ZNAK, 1988. – S. 15]. Що дістатися бажаного результату необхідно усунути зі свого дослідження "все сумнівне", позбутися наївної настанови. Навіть знання інших дисциплін із теорії вчування не можуть бути міцною основою для подальших досліджень і потребують прояснень. Світ та його існування також редукуються і не можуть бути прийняті за безсумнівну точку пізнання. Навіть моє власне емпіричне "Я" не становить собою точку опори. Що ж тоді лишається? – Чисте пізнання свідомості (чисте "Я"), а в ній моє пережиття певного феномену як відповідника речі.

Феноменологія у разі Штайн знаходить "безсумнівність" у акті пережиття, над змістом/сміслом якого надалі працює пізнавальна свідомість. А оскільки ми живемо не тільки у світі фізичних речей, а також і психічних феноменів, то розкриття пережиття радості іншого набуває реальної можливості завдяки вчуванню.

IV. Пережиття як вчування/проникнення

Едит Штайн вказує, що пережиття певного феномену – це схоплення речі у *пригадуванні* (минула дійсність), *очікуванні* (майбутня дійсність), *фантазії/уяві* (теперішнє переживання) або *вчуванні* (первісне пережиття також теперішня дійсність). Лише вчування, як особливий тип пережиття, надає акти *sui generis*, без жодних опосередкованих репрезентацій. Я ніби розчинаюсь у іншій особі, і занурюючись у її джерело радості, схоплюю її життєвий порив, але сприймаю його як первинне чуже. Наші пережиття радості не мають збігатися (хоча за М. Шелером є така можливість). "Я" не можу бути таким самим джерелом радості яким є інший. Це його радість і навіть якщо "Я" знаходжусь під впливом його настрою і також радію, то це моя радість, але її джерельне пережиття належить тільки індивідуальності іншого. Завдяки вчуванню переживань іншого психічного ми конституюємо чужу особовість (що є підставою конституювання власної особи). Розкриваємо її буття саме такою індивідуальною особою, із такими почуттєвими переживаннями. Себто, вчування, як особливий вид пережиття, завдяки феноменології, відкриває шлях до онтологічного виміру іншої особи, що являється центральним завданням для багатьох філософських антропологій минулого та сьогодення.